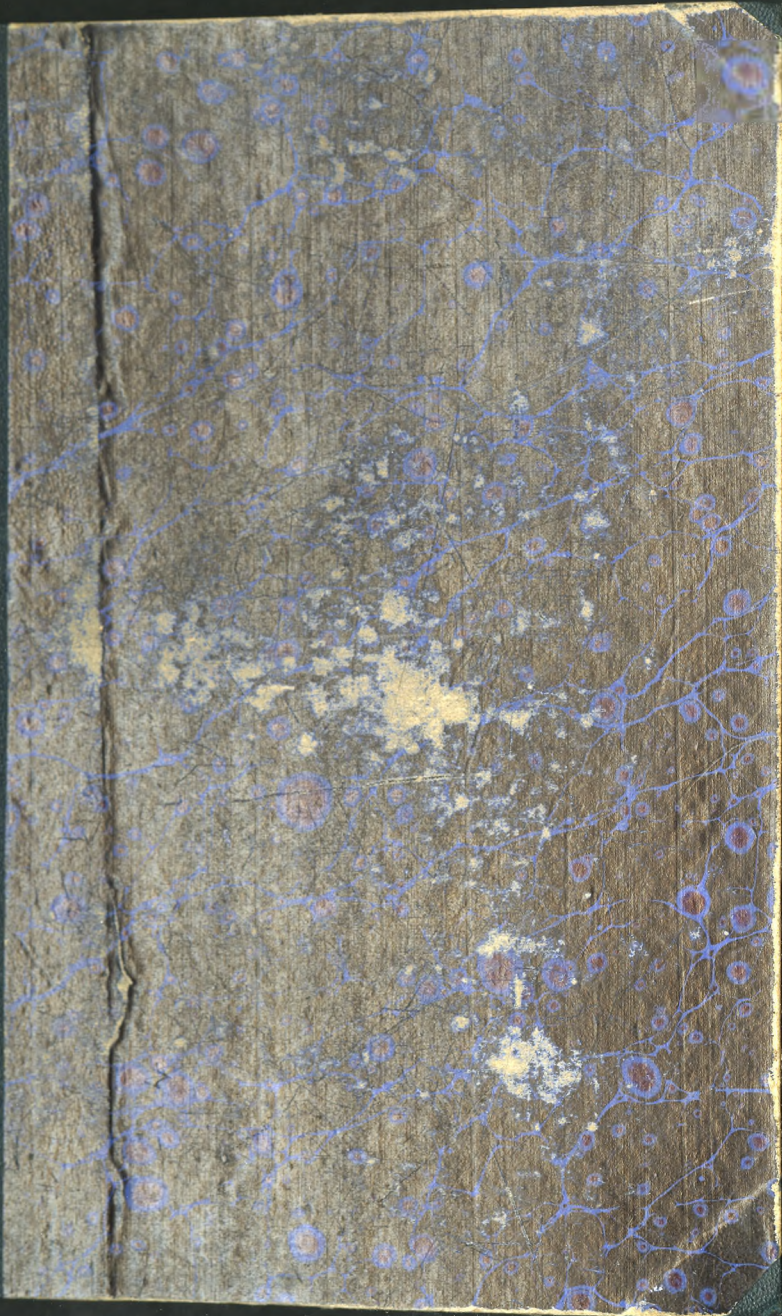

Politikai
röpiratok.

62.

62
476

A DUNAPATAJI KERÜLET

TISZTELT

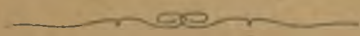
VÁLASZTOIHOZ.

AZ

ORSZÁGGYÜLES BÉFEJEZTE UTÁN.

IVÁNKA IMRE.

6.

PEST,

Kertész József nyomása

1869.

lib. sz. 026496a

DE BALLAGI GÉZA.

Tisztelt Polgártársak!

E hó 10-kén megtörténvén az országgyűlés ünnepélyes bezárása, lejárt azon megbízás, melyet reám ruháztak Önök, mely büszkeségem vala, s melynek erőm és tehetőségem szerint megfelelni törekedtem.

Miként teljesítettem megbízásomat? azt megítélni Önök képesek egyedül, mert senki sem tudhatja jobban mint Önök tisztelt Polgártársak, — vajjon azt, a mit óhajtanak és jónak ismernek, — a viszonyok érett megfontolásával — igyekeztem-e érvényre juttatni, vagy nem?

Az én feladatomban nem volt más, mint félretéve személyes tekinteteket — nem riadva attól vissza, hogy az általam választott és győződéseim szerint helyes úton még eddig czélt érni nem lehetett — haladni elvtársaimmal azon ösvényen, mely a nemzet önmagáról lemondásától és önmegadásától s a

forradalomtól és erőszakoskodástól egyenlő távolságban vezet, s így keletkezett a „bal-közép párt“, melynek tagja vagyok, és melynek politikáját hazámra nézve legüdvösebbnek, nélkülözhetlennek találom, bár annak tagjai ez idő szerint még másra, mint önzéstelen működésünk elismerésére független állású polgártársaink részéről, nem igen számíthatánk.

Az országgyűlés folyama alatt kötelességemnek ismertem időnként megjelenve körükben, számot adni eljárásomról, s legfontosabb beszédeimet, vagy működésem vezérfonalát kitüntető munkálataimat rövidekben Önökkel közölni; hogy a szellemi kapocs a választók és képviselő között meg ne szűnjék; nem volna befejezve ez eljárásom, ha nem közleném legutolsó kétműködésemet is, mert ezek ezen országgyűlés zárköveihez tartoznak.

Tudva van Önök előtt tisztelt Polgártársak, hogy a „czimkérdésből“ keletkezett, meggyőződéseim szerint nem helyesen folytatott vita mentén, a baloldal tagjai — természetesen ezekkel én is — a delegatióból kiléptünk. Ez által még nem éreztem magamat felmentve azon munkától, hogy a hadügyi költségvetést, mely Magyarország nyers jövedelmének egy hatod, tiszta jövedelmének egy harmad részét emészti fel, vizsgálat alá ne vegyem, s a felett nézeteimet el ne mond-

jam. E munkám, a „Hazánk“ nevű pártlapunkban ideje-korán jelent meg, s e cikksorozatot ide fűzve, terjesztem Önök bírálata elé.

A második azon indítvány, melyet a hadbiróság hatáskörének szabályozását célzó törvényjavaslat tárgyalásának elnapolása iránt tenni kötelességem volt.

Mindkettő jellemző, azért teszem ide. Mindkettőhöz az eszmemenet hosszú sorozata fűződik, melyből csak egy kettőt említek fel:

A delegatio

gyakorolván a törvényhozás leglényesebb jogainak egy részét — mint ilyes testület, természeténél fogva — vagy hatalmának túl terjesztésére lesz hajlandó: centralis parlamentté válik s így veszélyezteti az ország függetlenségét;

— vagy hatalmának korlátait, az egyik vagy másik szerződő fél szorgosan megőrzi, csakis azon belől mozoghat és nehézkes apparatusa által hátráltatja az országos költségvetés megállapítását; az pedig, hogy a közös miniszterek bármelyikét ez úton feleletre lehessen vonni, majdnem a lehetlenséggel határos, s akkor: nyüge a haladásnak;

vagy oly könnyedén halad, mint ez őszön, akkor felesleges, és így

mindenesetre megszüntetendő.

De mai napig meg nem ingatott meg-

győződéseim szerint nincsen arra semmi szükség, mert a personal unióban élő két állam miniszteriumai a kölcsönösen érdeklő ügyekben egyetértéssel megállapított törvényjavaslataikat csak úgy terjeszthetik a hadiköltségre nézve is az országgyűlések elé, mint azt más eféle, igen fontos törvényekkel tenni kötelezvék, és ha ezekben lehetett egyetértésre jutni, miért nem lenne ez elérhető a hadsereg költségeire nézve?

Nem kételkedvén az alkotmányosság mellőzhetlen szükségén, teljes bizalommal a korona iránt, nem képzelhetek esetet, mely az alkotmányos kormányzást a delegatio nélkül is akadályoztathatná, de igenis, képzelhető azon eset, hogy a közös miniszterek az egyik állam iránt előszeretettel birván, a másiknak érdekeit megsértik, a mi ellen óvszer alig található.

Szerintem a külügyeket intézheti Ő Felsége magyar és osztrák minisztereinek tanácsával élve, kik az illető törvényhozásnak felelősek; a hadsereg főparancsnoka alkotmányunk szellemében a király; a hadsereg kiegészítését, felszerelését stb. végezze a honvédelmi miniszter; az osztrák államadóságok minket nem illetnek, mi egyedül a megajánlott segélypénzt fizetjük, tehát: közspénzügyminiszterre épen semmi szükség.

Igen, de a delegatio és a közös miniszterium nem egyedül törvényesen megállapi-

tott intézmény; hanem annál több, 10 évre kötött nemzetközi szerződés, a magyar nemzet és Ausztria népeiközött; azt egyoldalúan nem lehetne megváltoztatni, csak erőszak által, mely erőszak nem lehetne más, mint vagy absolutismus, vagy forradalom.

Én sem absolutismust, sem forradalmat nem akarok.

Mit akarhatok tehát?

Ha a nemzet többsége nézetünk mellett nyilatkozott:

meg akarom nyerni ő Felsége a király meggyőződését saját nézeteink helyességének, be akarom tényekkel bizonyítani az osztrák szerződő-félnek, hogy felfogásunk igaz, és így, törvényes úton és törvényes eszközökkel akarom megváltoztatni a szerződést, még a kikötött 10 év lejárta előtt; és ha az nem sikerülne: ébren akarom tartani a nemzetet, hogy ne engedje a delegatiók túlterjeszkedését, tömörüljön oly párttá, mely a lejárandó szerződés helyett annak idején kedvezőbbet kössön.

De ha ellenőrködésre van szükség, hogy a delegatio túl ne terjeszkedjék, hogy érdekünk ellen háboruba ne sodortassunk, hogy a hadsereg költségei ne legyenek a szoros szükségnél nagyobbak, akkor — az én meggyőződésem szerint — az ellenzéknek mindenütt jelen kell lenni, a hová választás útján

bejuthat, és határozottan kell védeni álláspontját, a mi az országra nézve sokkal hasznosabb, mint ha az a magára nézve kényelmesebb, de nézetem szerint célhoz nem vezető — habár népszerűbb elvonulás — útját választja.

És ha a nemzet többsége ismételt választások után sem nyilatkoznék nézetünk mellett? — Az, ki saját lábára lépni nem mer, tulajdonítsa maga magának, ha járszalagon vezetik.

Fentebbi meggyőződésem parancsolta nekem azt, hogy bár a delegációból kiléptem, az önökkel itt közlött munkát megtegyem, s a nagy közönség elé terjeszszem.

A másik, önökkel közlött munka egy egyszerű indítvány, de ha ez megbukott volna, akkor az általános védrendszer nem csak hogy üdvössé nem, hanem az egész nemzetre nézve kiállhatlan járommá válhatott volna.

Ha van valaki az országban, a ki az általános védrendszer életbe léptetését komolyan akarja, a mellé oda állhatok én is. Vitattam ezt 1848-ban, 1861-ben, 1867-ben és most; egyedül a nemzet önerejének fejlesztésében látom függetlenségének és szabadságának biztosítékát; de mert ezt akarom, és akarom lelkem teljes erejéből, kell hogy elhárítani igyekezzem mindent, a mi ez intézményt már magában megsemmisítené.

Nem lehet szabad nemzetszándoka, hogy

legerőteljesebb fiai éltük legvirágzóbb korszakát a fegyelem merev keretében éljék át. Ez szükséges addig, míg fegyverben állanak, de veszélyes a polgári életben, el kell tehát szorosán különíteni azon időt, a melyet a katonai zászló alatt áll, attól, midőn családja körében él; s azért: meg kell határozni, hogy a zászló alá behívás napjától a szabadságra bocsátás napjáig, álljon a katonai fegyelmi tekintetben a hadbiróság alatt, de máskor, polgári viszonyait tekintve nem lehet a fegyveres polgárnak más törvénye, mint melyet a nemzet összes polgárait nézve üdvöseknek tart.

E nézpontra parancsolta tollamba a tett indítványt; e dönthetetlen igazság, minden ékes szólási kísérlet nélkül, meghatotta a többséget is, s a miniszterium visszavonta törvényjavaslatát, s nem kétlem, a jövő országgyűlés elé ez érdemben korszerű s a viszonyoknak megfelelő törvényjavaslatokat fogterjeszteni.

Az általános védrendszer, a honvédség felállítására, be fogják bizonyítani, miszerint a magyar hadseregteljes kifejlesztése nemcsak hogy a monarchiára veszélyt nem hoz, hanem annak legerősebb támasza; s ez irányban működni, mindig szem előtt tartva azt, hogy a fennálló hadsereg utköző képességét gyöngíteni egy perczre sem szabad; mindig szem előtt tartva azt, hogy az a hadsereg, melynek majdnem fele magyar fiakból áll, nem lehet el-

lenségem, s annak képesítéséről és ellátásáról kellően gondoskodni kell, tüzttem feladatombnak. Ezt nem gondolkozó emberek ellentétesnek tarthatják az ellenzék állásával, de nem az, különösen annak szeme előtt, a ki tudja, hogy rend nélkül nincsen szabadság, a ki tudja, hogy szabadság és alkotmányosság csak ott lehet állandó, hol egy tényező sem terjeszkedhetik túl saját hatáskörén anélkül, hogy az első kísérlet már is férfias visszatérésre találna.

Az ellenzék állása más mai napság, mint volt századokon át idegen kormány ellenében. Akkor az ellenzék feladata az ellentállás volt; mai feladata az ellenzés, hogy a vita kifejtse a jobbat, hogy a haladásra serkentsen; feladata tehát az ösztönzés, és csak akkor következnek be ismét az ellentállás kötelessége, ha a nemzeti kormányt olyösvényre térni látná, melyet a nemzet életére, a szabadság fejlesztésére nézve veszélyesnek ismer.

Ily lényeges különbség a jobboldal és balközép nézetei között a helyhatósági rendszer kérdése.

A jobboldal férfainak nagy száma a megyék hatáskörét mindinkább szűkre szorítva, a miniszterialis teljhatalmat, s az országgyűlési többség korlátlan uralmát kívánja életbe léptetni, miglen a balközépa megyék és községek autonomiáját akarja megtartani, mely a magyar nemzet alkotmányos szellemét, és a

szabadságban oly magasan álló Nagy-Brittania szellemét századokon át megóvni képes volt, s a mihez mérve a francia modorban jelentkezett centralisatio rövid időn tartó rendkívüli erőfejlesztésekre igen, de a szabadság megvédésére, az alkotmány megóvására alkalmatosnak nem mutatkozott.

Hogy az országgyűlési jobboldal, illetőleg a miniszteriális párt, a municipiumok megszüntetésére törekszik, mutatja eljárása; mutatják azon megtámadások, melyeket e párt sajtója a municipiumok ellen parancsszóra intéz, s valóban boszantó azon igazságtalan gúny, mely meri megtámadni s okozni a municipiumokat akkor minden hibáért, mikor az illetők tudják jól, hogy a megye önrendelkezési jogától megvan fosztva maiglan, s hogy most lehetséges a megyéket protegált s nem protegált részre osztani.

A megyék és községek autonomiáját a szabadság sarkkövének, az ottani életet a szabadság iskolájának tekintve, azokat a képviselőlet alapján rendezni igen, de önrendelkezési joguktól megfosztani nem akarom.

A jogegyenlőség, szabadság és haladás kérdéseiben, és ezt örömmel constatálhatom — a jobboldal vezérférfiai és a balközép között lényeges különbség nem igen mutatkozott; a balközép — mint az minden ellenzék természetűje — egy lépéssel előbbre lép, s ezen verseny csak is a nemzet hasznára szolgálhat.

Azon badar gyanúsításokat és beszédeket, a melyeket a csatlósok pengetnek, hogy a baloldal nem szabadelvű, sőt reactionarius, komoly válaszra méltóknak sem tartom, elég azt kijelentenem, hogy ilyes insinuatiókkal a jobboldal vezérférfiai által sem nyilvánosan, sem magán körben soha sem illettünk.

Igy az ország anyagi fejlesztésének terén is, a haladási ösztön meg van mindkét részen. Feladatunk az adóztatás czélszerűbb és igazságosabb, viszonyainknak inkább megfelelő rendszerét életbe léptetni; az egyedárúságot az állam jövedelmeinek csökkentése nélkül, már a kezelés egyszerűsbitése által is lehetőleg elviselhetővé tenni, s idővel, hamajd a forgalmi eszközök fejlesztése a hiánynak fedezésére más forrásokat nyitand, azokat mindinkább szűkebb körre szoritni.

Az igazság gyorsabb kiszolgáltatása iránt történt intézkedés tekintetében most oda kell hatni, hogy az olcsó, és mindenkire áldozat nélkül megközelithető legyen, mire nézve aszóbeli eljárás, s a birói eljárás elkülönítése a politikai eljárástól, mutatkoznak legczélszerűbb eszközöknek.

Tisztelt Polgártársak!

Midőn ezeket elmondani kötelességemnek ismertem, hozzá kell még tennem azt, hogy az 1848-diki törvényeket ismerem azon alapnak, a melyen kell felépíteni hazánkat; a

hiányok pótolása, az ott letett elvek korszerű alkalmazása és fejlesztése — feladatunk. Ha a ház, a melyben most lakunk, nem felel meg egészben kívánalmainknak — azt óvatosan kell átalakítani, nem pedig a jobb reményében lerombolni a meglevőt, mert az esélyek véletlenének és bizonytalanságának ki-
tenni hazát és nemzetet nem szabad.

Én lerombolni nem, hanem építeni akarok, s ezért csatlakoztam a balközép párthoz. Így voltam, vagyok és leszek.

A teljesített kötelesség érzetét, polgártársaim elismerését tekintem legméltóbb díjammak. Vegyék Tisztelt Polgártársak hálás köszönetemet tanusított bizalmukért, mely által tért nyitottak, hogy bármi keveset, de még is működhettem nemzetem javára.

Éljen a haza!

Megjegyzések a védrendszer költiségei felett.

Pest, nov. 27. 1868.

Az idő a mai nap — és a között, midőn a közös miniszterium költségvetéseit az országos bizottság elé terjesztette — oly rövid, hogy a folytonos ülés és egyéb napontai foglalkozás között alig lehetett a szárazföldi hadsereg előirányzatát átfutva vizsgálni, annál kevésbbé részletesen tanulmányozni.

És ez így lesz mindig, ha nem fog intézkedés történni, miként az évi költségvetés már július hóban adassék ki a delegációknak, melyeknek — a hadügyi osztályból kiküldött albizottsága a részletes tanulmányozást és összehasonlítgatást, a szükséges adatok beszerzése mellett megtegye, vagy — a mi még netalán legjobb lenne — ha az ország nem küld ki egy kisebb bizottságot, mely a közös hadügyminiszter egyetértésével oda

törekedjék, hogy az új hadszervezetnek megfelelő, és az ország anyagi erejével összhangzásban levő normalis budget tervezet dolgoztassék ki, és terjesztethessék a törvényhozások elé, melynek tételei csak is az élelmi- és anyag-szerek árának időszakonkénti változása szerint módosulnának.

Tekintve az 1869. évi előirányzatot a szárazföldi hadsereg részére, a főeredmény abból áll, hogy a rendkívüli póthitelen kívül követeltetik

80.000.000 ft.,

a mihez, ha helyes hasonlítást akarunk tenni a múlt évi budgettel, hozzá kell adni a következő tételeket:

a csődörészeti rakhelyek költségét 988,526

a ménesek költségét 1.091,244

a ménesek felügyelő-sége költségét 15,349

a központi katonai számszék költségét 868,810 = 2.963,929 ft.

a valóságos szükséglet — az 1868. évhez arányosítva, tesz 82.963,929 ft;

ez nem mutat oda, hogy a meggazdálkodás lett volna a főszempont.

A költség tehát minden törekvés dacára nem csökkent, hanem emelkedett, és jutottunk az esőből a csurgó alá; igen — de nekünk mulhatlan oda kell jutnunk, hogy a

mérleget az állam bevételeiben és kiadásai-
ban helyreállítsuk, bár el kell ismerni azt,
hogy az 1869-ik évi előirányzat már a nagy-
számu, új szervezetű hadsereg részére ké-
szült.

Mint mondám, az idő rövid az egyes té-
telek átvizsgálására és összehasonlítására,
épen úgy mint e tavaszon, sőt még sokkal
rövidebb, — és így inkább csak arra kell
szoritkoznom, hogy elveket, általános néze-
teket mondjak ki, és útaljak oda, hol én sze-
rintem megtakarításokat tenni lehetséges,
nem pedig az, hogy oly részletek mutogatá-
sába ereszkedjem, melyek megközelítőleg
igazak ugyan, de hibátlanoknak magam sem
állithatom; ez eljárást csak mutatóként
fogom imitt-amott követni.

Kettőre kell hogy figyelmeztessenek: az
első — miként el kell ismerni, hogy a had-
ügyér a tavaszon tett kívánalmaknak eleget
tenni indult, és másodsor, hogy a való-
ságosan megtett reformok sem ered-
ményezhetnek rögtön megtakarítást, a mi
csak évek múlva fog mutatkozni, mert a hi-
vatalok újabb systemizálása a nyugdíjasok és
számfeletti felzaporítását következteti, —
és így a valódi eredményt teljes mérvben
még egyhamar nem élvezhetjük, a mi azon-
ban nem csökkenti azon meglepetésemet,
hogy a kiadás — az alábbszállítás helyett na-
gyobb lett.

Vigyázzon nyíltságában a hadügyér, hogy a hadügyminiszterium épületének zeges-zugos lépcsőin és tornáczain ne vezetgessék az ott jártasok alá s fel, és mikorra majd kilép a kapun, azt vegye észre, hogy folytonos takarítás mellett még nagyobb költséget okozott, mint mikor százados porlepte az aktákat.

Annyi bizonyos, a mostani hadi-budget oly magas, hogy alig-alig fizethetik a magyar és osztrák birodalmak népei, és el kell ismerni, hogy mégis léteznek oly kiadások, melyeket meg kell tenni; honnan venni ezekre a pénzt, — hogyan állítani egyensúlyba a mérleget?

Ilyes elmulaszthatlan többköltség:

az alsóbbfokú tiszti fizetések emelése,

a fegyverkezés tökéletesbitése, ide értve az ágyukat is,

az erődítések, és végre — és ez előttünk legnyomatékosabb —

a honvédség felállítására.

Mindezekre kell pénz, s azt a hadsereg-re mostanig fizetett összegből kell megtakarítanunk, mert honnan vegyük másutt? s ez lehetlen bizonyos elvek elfogadása, és következetes kiméletlen keresztülvitele nélkül.

Mindenekelőtt üdvözlöm azon reformot, hogy a területi osztály-rendszert kezdi életbeléptetni a hadügyminiszter, csak azt sajnálom, hogy nem alkalmazta következetesen, és minden részleteiben, hanem 7 helyen még

most is főhadparancsnokságokat hagyott meg; az új beosztás az alezredest bizza meg a tartalék-ezred parancsnokságával, illetőleg az újonczozási és nyilvántartási teendőkkal, az ezredesnek pedig adja jóformán a dandárparancsnokok szerepét, miről később bővebben; — igen, de ez a territorialis rendszer keresztülvitelére nem elég, — az ezredek távol fekvése kiegészítő kerületeiktől, a nem értett nyelv használata a betanításnál sok időt pazaroltatnak el, s az idő: pénz; — az ilyesekből származik azon ragaszkodás a 3 — illetőleg 4 évi szolgálati időhöz, a mi — meggyőződésem szerint nem szükséges, és jön a rendszer ellentétbe önmagával, mert míg az egyik katonánál 3—4 évet követel, a másikonál 8 heti begyakorlási időt, illetőleg egy évi önkéntes szolgálatot tart elegendőnek.

Ismételve kimondottam, gyalog katonának begyakorlására fél vagy egy év, — lovasság és műszakosztálybeli katonának begyakorlására 2 évi szolgálati idő elég, — de használni kell az időt, és anyanyelvükön kell tanítani az embereket; — nem kell azt hinni, hogy az, ki németül nem tud — ostoba. Oda kell működni, hogy régen szolgáló altisztek és oktatók maradjanak meg a szolgálatban, de az újonczok változzanak gyorsan, s egy elvet kell kimondani:

az a közvitéz, a ki hadgyakorlatát és kötelességét megtanulta, sza-

badságra bocsátandó. Majd meglássák, mi rövid időn fognak megtanulni a katonák.

Ezzel kapcsolatban áll az, hogy minden nagyobb községben legyenek lövöldék, melyeken az ifjak katona-puskákból tanuljanak célba löni, az állam adjon jutányos áron löfegyvert és töltényt, a legjobb lövészeknek tűzzön ki díjjakat, tartassanak országos cél-lövészetek katonai fegyverekkel; — ez mind nem újság, létezik más államokban, sőt az osztrák birodalom egy részén is, — ha nem veszedelmes ott, nem veszedelmes itt sem, csak szervezni kell, — de itt mindenben falra festik az ördögöt.

Tegyenek csak 2 évi kísérletet egypár ezrednél olyas parancsnokokkal, kik át vannak hatva azon eszmétől, hogy a hadsereg létezik az állam végett, nem pedig az állam a hadsereg végett, és be lesz bizonyítva állításom helyessége, pedig nem mondhatják, hogy a kísérlet decomponálja az ármádiát.

Csak egy előítéletet kell feláldozni: az a legény, a ki nem tud németül, még azért nem képtelen a műveltségre; mondjuk inkább helyesebben: az a tiszt, a ki nem tudja az ezredben szolgáló legénység nyelvét, nem képes kiművelni azt. Tudom, kiadatott számtalan parancs az ezred-nyelv megtanulására, de azt is tudom, hogy eddig az eredmény igen csekély.

A hadügyminiszter az újabb időben némely intézkedéseket tett és ha jól fogtam fel rendelkezéseinek értelmét — kíván tenni, melyek czélszerűségét tagadni nem lehet. Ezek közül hármát — szoros viszonyosságban állót — emlitek fel és elmondom azért nézeteimet, — mert e körül a rossz alkalmazott takarékoság magát a megtakarítást tenné lehetlenné:

a) Indítványoztatotta tisztek fizetéseinek fölebbemelése.

b) Az újonczok betanítása a szakaszvezetőkre (Zugs-führer) bizatik leginkább, azon kijelentett szándékkal, hogy ezek régyszolgált, a begyakorlásra kellő tehetséggel bíró egyének legyenek.

c) Ezredesekre bizattak több dandárparancsnokságok.

Szerintem e három intézkedésben megvan a czélszerűség és megvan a takarékoság magva, a minek azonban nem lesz rögtön látszatja.

ad a.) A tisztek jelenlegi fizetése, mint azt ismételve kijelentettem — oly csekély, hogy abból rangjukhoz megfelelőn megélni csak spártai nélkülözéssel lehetséges, s ez erény mai napság mind ritkább lesz; — 1.19 — 1.45—2.60 krral naponta megélni, ruházkodni, magát tovább művelni, erre nagy bátorság, és erős akarat kell.

Van egy régimagyarközmondás: „kato-

naság, czifra nyomorúság“! — bizon mondom: ismerék tisztteket, kik csakhogy tisztességesen megjelenhessenek ott, a hol elmaradni a decorum tiltja, csakhogy egy vagy más jó könyvet megvehessenek, és hogy adósságot ne tegyenek — vagy ne szoruljanak némi nem épen gentle like segéd-eszközökre — hónapokon át fekete kenyérből s egy kis tejből, minden 4 ik és 5-ik nap egy kis húsból éltek és szerencsések voltak azok, kiknek legénységük kaszárnnyában volt elhelyezve, mert ehettek legalább menage-t katonáikkal.

Most, fordítsuk a lapot. A polgárisodás és vele az industria özönvizeként, ellenállhatlan terjed, jó és rossz tulajdonságaival; annyi bizonyos, magával hozza a luxust s ezzel a gyors meggazdagodás vágyát.

Az újabb kor embere, a kiben teremtő erő van, ösztönszerűen industriális vállalatok felé fordul; itt a verseny, hamar célzt kell érni, keresik a vállalatok a tetterős és művelt egyéneket, és mert a vállalat akkor nyer sokat, ha gyorsan egymásután, gyakorta nyer, jól fizeti azokat, a kik ez irányban szolgálhatnak; ezek itt begyakorolván magukat, szintén a vállalkozók sorába állanak, s így megy ez tovább. — Industrialis vállalatoknál 600—1200 frt évi fizetés a kezelő tiszték fizetése, — a vezetőké 3—6—12—20,000 forint, és több évenként; már kérdem: tudományosan művelt, erélyes egyén folytonos

nélkülözésre kárhoztassa-e magát csak azért, hogy egyenruhát viseljen, mely egyenruha hazánkban őt már jó ideje, még majdnem ki is zárta polgártársainak köréből? a mi, bár az események természetes következése, a hadsereg szellemére nézve káros volt, mert az idegenkedés növelte egyrészt a kaszt-szellemet, másrészt hidegséget keltett még rokonok iránt is, a kik katonák.

Ennek meg kell szünni.

Tehet-e róla a tisztikar, hogy a Schwarzenberg Bachféle csoportulat politikai vétkeinek végrehajtójává kellett lenni?

Tehet-e róla a tisztikar, hogy a vezértisztek kórlátoltsága és elbizakodása, — részint roszelektü rendetlenség az élelmi ellátás körül s főleg a szerencsétlen politikai helyzet lehetetlenné tevék a győzelmet? Az elesett tisztok nagy száma szól bátorságuk mellett.

Tehet-e a tisztikar róla, hogy soraiban találkoznak, a kik túlbecsülik magukat s az által kellemetlenek a közönségre? Itt is csak úgy alkalmazható a mese a „buzakalászok“ról mint mindenfelé.

Tehát: hogy a hadsereg részére ügyes, és tudományosan művelt tiszteket meg lehessen tartani, s az idegenkedés a fegyveres, és többi polgár közt megszűnjék, — kettőre van szükség: javítani kell a sorokban szolgáló, különösen alsóbb fokú tisztek fizetését, és

úgy kell intézkedni, hogy a reserva-tisztek képesítve legyenek polgári foglalatosságot folytatni, s ez sem előléptetésükben hátrányukra ne szolgálhasson, sem tekintélyüket ne csorbítsa.

a d b.) Az újonczok gyors, és jó begyakorlására sajátosságos tulajdonok szükségesek, melyekkel kevés ember bír; kell hozzá passio, végtelen türelem és kimerithetlen méltányosság; kell hozzá értelem, emberismeret és tekintély. — Hogy e tulajdonságokat vajmi ritkán lehet együtt találni, bizonyos. Ezért:

Megtartani a hadsereg részére az alkalmas begyakorlókat, teremteni egy egész ilyes testületet; ez czélja a hadügyminiszternek, midőn az újonczok betanítását leginkább a szakaszvezetőktől várja, — de hogy ezek a hadszolgálatban megmaradjanak, jobb fizetést és kilátást kell adni arra, hogy öreg napjaikat gond nélkül fogják élhetni. Már e két szükség (a tisztek fizetésének emelése, s a begyakorló altisztek iránti gondoskodás) nagyobb kiadást igényel, mint a régi hadügyi budgetben eléfordult.

Honnan a megtakarítás?

A magasrangú tisztek feles számának beszüntetéséből, a mire első lépés az ezredek dandárparancsnoki alkalmazása; a reserva-tisztek olyatén rendszeresítése, hogy oly egyének, a kik tanulmányaikat, műszaki tevékenységöket saját hasznukra és ez úton

a nemzetgazdászati javára fordítani képesek, ezt megtehessek, a nélkül, hogy a tisztikarból kilépjenek.

Ha a magyar hadseregnek alakítása a nemzet jellegének és óhajtásának megfelelőleg már most megtörténhetett volna akkor a honvédség, — mint ugyanazon egy szerves test tagja — illeszthető vala be, s a területi-osztály-rendszer alkalmazásával, az ezredes lett volna azon focus, melybe egy ezredterület, mind sorkatona, mind honvéd, mind tartalékos zászlóaljainak ügyei összefolyván, ő intézte volna el, hogy a zászlóaljak kellő számú begyakorlott vitézekkel láttathassanak el. Stb.

A mostani intézkedés e hivatást az al-ezredesre bizza, és még kérdés: vajjon nem fog-e abból, hogy az ezred ketté szakasztatik, egy oly viszony fejlődni, a mely neheztendi a szolgálat kezelését, és vajjon nem lenne jobb egyszerűen a függetlenül álló zászlóaljak szervezésére térni át?

A honvédségi törvényben a területi-osztályrendszernek van némi nyoma a kerületi-parancsnokokban, de a zászlóaljak külön-külön állanak, s ha a honvédség — mint reményilem — oly erélylyel fog szerveztetni, a mint azt az intézmény fontossága követeli, néhány év alatt lesz módunk alapos összehasonlitásokat tenni; — öt-hat zászlóaljból álló ezred, már egymagában foglal annyi, sőt

több embert, mintsem — hozzá adva a többi szükséges fegyvernemeket, — ütközet alkalmazásával egy dandárnok átnézni és vezetni képes; — nincs tehát szükség két párhuzamos beosztásra, vagyis: az ezredes lehet egyszerűen dandárnok, és alája rendeltetvén a dandárt kiegészítő más fegyvernemek, alkalmazhatók azok minőségével részletesen megismerkedni.

Felhasználható válik tehát a dandártábornokok nagyszáma, s elég lesz, ha a hadsereg-osztály-parancsnok és a hadtest-vezérek mellett, bizonyos számú tábornok fog alkalmaztatni, kik azok által külön meghatározandó hadműveletek kivitelével, béke idején szemle- és hadgyakorlati vizsgálatokkal biztatnak meg, s egyéni tulajdonságuk szerint ott alkalmaztatnak, a hol legjobban töltik be helyüket.

Ha összehasonlítjuk az 1846-ik évi schematismust az 1868-ik évivel, és felvesszük, hogy 1846-ban mintegy 500,000, 1868-ban pedig 600,000-en felül lehetett a hadi lábon levő hadsereget számítani, érdekes adatok tűnnek fel, melyek igen hasznos észleletekre vezetnek; — lássuk:

	1846-ik évben		1868-ik évben	
	Élétszám		Élétszám	
	500,000	600,000	500,000	600,000
	Tetvéleges alkalmazás-ban voltak	Isik minden egyes magasb rangu fővezető tisztre fő	Tetvéleges alkalmazás-ban voltak	Isik minden egyes magasb rangu fővezető tisztre fő
Tábornagy (Marschall)	2	—	2	—
Lovass. tábornok, tábornazern.	21	25,000	18	30,000
Altábornagy	101	5,000	72	8,300
Vezérőrnagy (dandárnok)	126	4,150	111	5,400
Bzredes	228	2,500	263	2,200
Osszesen	478	—	466	—
	Oselektvéleges alkalmazá-záson kívül	—	Oselektvéleges alkalmazá-záson kívül	—
Tábornagy	5	—	1	—
Tábornazernagy	5	100,000	29	20,000
A tábornagy	38	12,500	45	13,000
Vezérőrnagy (dandárnok)	67	7,000	191	3,140
Bzredes	170	3,000	467	1,230
Osszesen	285	—	733	—

Ebből következik, hogy kétségtelen a tendentia az activitásban levő magas rangú vezetők számát, a katonaság számához arányosítva csökkenteni; — de kétségtelen az is, hogy az ezredességre és tábornokságra sok oly egyén léptetett elé, ki nem volt oda való, — vagy ha oda való, nem önmagától hagyta el a szolgálatot, — s hogy ez úton az állampénztár túlterhelhetést szenved. Megengedem: az utolsó hadjárat sok nyugdíjazást tett szükségessé épen e rangfokokban; — de mégis feltűnő a nyugdíjas tábornokok, különösen ezredesek nagy száma.

Mint magyar ember a nevek hasonlítására is vettünk időt magunknak, s úgy találtuk: míg az alkalmazott tábornagyok között 1 magyar, 2 horvát, — az altábornagyok közt 6 magyar 5 horvát, — a dandártábornok közt 14 magyar, 3 horvát; addig a szolgálaton kívül álló tábornagyok közt 5 magyar, 1 horvát, — az altábornagyok közt 8 magyar, 5 horvát, — a dandártábornokok közt 14 magyar, 11 horvát név — fordul elő.

Meglehet, hogy a magyar emberek a hadseregben, csak úgy, mint a mindennapi életben nem tudnak, s nem akarnak nagyon bókolni, s talán nincsen annyi salon-maniéresjök, de azt csakugyan nem hiszem, hogy kevesebb eszök és bátorságuk legyen, mint a többi népfajoknak, — és ha jók meglövetni

magukat tessék tovább következtetni.

De hisz, ez ezentúl jobban lesz.

A mint mondám: a tendentia világos a magas állású vezénylő-tiszteknek aránylagos alábbszállítására és ez helyes; — az arány már magában kedvezőbb lesz a megszavazott 800,000 főnyi sereghez, több mint 200,000 honvédséghez, határőrökhöz, póttartalékosokhoz mérve, de még akkor sem értem, — nagyjából számítva — minek minden 2000 emberre 2 törzstiszt, és azonkívül egy tábornok vagy ezredes? A törzstiszteknek meg kell maradni, de tábornok vagy ezredes szerintem minden 4000 emberre egy elég; ha így a rendes hiányokat figyelembe véve, az 1 millió főre menő armádiának 250, — tegyük sokra — 350 tábornoka és ezredese lesz, ez elég, — megtakarítunk 126 főtiszti fizetést; a 733 szolgálaton kívül álló tábornok és ezredes közül legalább 200-at lehet térparancsnok, kórházigazgató, vagy más aféle békés foglalkozásra alkalmazni — sőt, ha jól megnézzük, még hadképesek is lesznek közöttük, (Nelson, Torstenson) mert hiszen a főtisztnél nem annyira a kéz és láb, mint az ész dolgozik.

Ezen intézkedés magában 7—800,000 frtot fog rendelkezésre tenni, vagy megtakarítani, de ez rögtön el nem érhető, mert azok, a kik benn vannak az alkalmazásokban és élvezetekben, azt becsületes szolgálatjuk

folytán érték el és tőlük elvonni nem szabad; — de meg kell állapítani a rendszert s ezentúl ahhoz alkalmazkodni.

A tetteleges szolgálatban álló tiszték és a felállítandó begyakorlási altiszték fizetéseik javítására szükséges pénzösszeg megtakarítását csak a fent irt módon és a századokban szolgáló tiszték számának lejjebbszállítása által lehet és kell eszközölni: elég ezentúl, midőn az összes intelligentia hadi szolgálatra köteles minden századnál egy kapitány, egy fő- és egy alhadnagy, annál inkább, mert az újonczok begyakorlását a szakaszvezető altiszték fogják végezni. Megnyugvással tapasztalhatjuk a jövő évi költségvetésből, hogy ezt a hadügyér is így alkalmazza már, s a másod hadnagyk helyett hadapródokat alkalmaz.

Az új rendszer szerint a katonák 3 esztendő a sorokban, hetet pedig a tartalékban fognak szolgálni, mely utóbbi kétszer, illetőleg háromszor fog a hét év alatt a hadgyakorlatokban részt venni; — a tisztik és altisztik keretek csekély részét meg kell ugyan tartani a sorokban, de nem szükséges, hogy minden évben legyen minden ezrednél a tartalékosok egy részének gyakorlata, elég, ha ez minden második, harmadik évben fordúlelé, s ekkor a sorban levő ezred összes tartalékosai hivatnak be sorban; ez által szükségtelen a tartalékok két első zászlóaljainak kere-

teit oly nagy számban jelenlétben tartani, a mint azt az első irányzat tervezi; a tiszti-kar legnagyobb, s az altisztek több mint fele része folytathatja 1 és háromnegyed év alatt nyugodtan polgári foglalatosságát, hogy azután abból néhány hétre a hadgyakorlatra mehessen.

Hogy az állam ilyes tiszteket teljes fizetéssel ellásson, nem képzelhető; másrészt nem várható, hogy tehetséges egyének kitüntetés vagy anyagi előny nélkül szoros kötelezettségükön fölül a szolgálatban maradjanak. — Azt vélem: az ily tiszteket, a kik reserva- és honvéd-kötelességükön már túl vannak, s így nem esnek a véderőről szóló 51. §. szabálya alá, biztosítani kell, hogy előléptetésükben tovább haladnak, ha reájok kerül a sor, és lehet azokat, kik erre igényt tartanak, a közidőben fél díjfizetésben részesíteni.

Ezen nézetek gyakorlati alkalmazása által a tartalék első és másod zászlóaljai oly formán szabályoztathatnának mint a harmadikra szól az előirányzat, s az újonczok évi jutaléka a sorkatonaság 3-ik zászlóaljánál venné első begyakorlását. Ez úton nagyjából számítva 1,797,000 forint megtakarítás várható, miből a 2 évi szakokban visszatérő hadgyakorlatokra levonva a 297,000 frtot, 1 és fél milio megtakarítás mutatkozik.

Tudom az ellenvetést. „Nincsen és nem

is lesz ilyformán elegendő kiképezett altiszt.“
Bocsánat, ha nem fektetnek oly nagy súlyt a német nyelv tudására, lesz altiszt elég. Ha tudott b. Kuhn hadügyminiszter egy év alatt 2—300 hiányzó altisztet növeltetni ezredenként, ha e mellett képes volt az egész ármádiát minden tartalékosaival együtt a hadgyakorlatokra behívni, az új fegyverrel bánásra és az ezzel kapcsolatban lévő hadgyakorlati változtatásokra oktatni, nem féltém, lesz normális időben altiszt elég, csak folytattassanak az időnek oly jó felhasználásával a hadgyakorlatok, mint ez évben történt. A hadsereg egységes vezényletére pedig untig elég, ha a törzstisztek, a törzstisztségre számot tartók, a segédek és katonai intézetekben növeltek tudnak németül.

Az országos bizottságban ülő képviselőtársak! a tisztek fizetésének felemelésére s a begyakorló altisztek rendszeresítésére megkivánt több kiadást megszavazandónak vélem azon feltét alatt, hogy a megtakarításra nézve a magas vezérkar tagjai számának alábbszállítása, a tartalék-tisztek félzsold-rendszere elvben elfogadtassék.

A múlt bizottsági ülészak alkalmával a kisebbség a hadsereg jelenlétszámának leszállítását indítványozta; magam is törekedtem mutogatni, miként az minden káros következés nélkül lehetséges. Akkor az volt a

válasz : Nem lehet, és ime megnyugvással constatálom, hogy a hadügyér a vadászoknál, lovasságnál egészben, a tüzérségnél felöben életbe léptette azt, a mit indítványoztunk vala, de a sor-gyalogságnál most is a 70 közvitéz jelenlétét tartja szükségesnek századonként. Nem akarván ismétlésekbe esni, úgyis hosszas vagyok, és még sok mondandóm van, csak ismétlem, hogy békében a három sorzászlóaljnál 60 közvitéz jelenlétét a begyakorlásra elegendőnek tartom, miből mintegy 880,000 frt megtakarítás következik.

Hogy a lovasság egy részét lovastól lehetne szülőföldén hagyni és szabadságra eresztetni, mint erre példa volt a székely-huszárság, mint ez rendszeresítve volt Hannoverben, azt már más alkalommal említettem; ebből a lovasságra tett költségekből mintegy 2 és fél — 3 millio megtakarítását reménylem elérhetni.

A reductiókat nem kívánom rögtönözni-átmenetimozgásban van a hadsereg, én üt, közö-képességét gyöngíteni nem akarom, de meg kell kezdeni e kisérietet, és nem visszariadni az eleintén mutatkozó nehézségektől.

Honvédségünk felállításával reménylem példát fogunk mutathatni, hogy mind a gyalogságot, mind a lovasságot — számához aránylag — hogy lehet kevés költséggel el-tartani — ehez csak erély kell — és ha itt a bizonyság kézzel foghatón meg lesz adva,

A bizottság tavaszi ülészakában kimutattuk a kisebbségi külön véleményben, hogy a hadsereg központi igazgatására, pótló szerzésre, tüzérségi készletekre, hadépítészetre és oktatásügyre, a poroszországi ebbeli intézeteket tekintve 11.874.199 forintból legalább is 1,746.610 ftot meg lehet takarítani. Ezekre ez évben a következő tételeket találjuk :

Központi vezetés stb.	2,756.499	
Pótló szerzés	904,917	
Tüzérségi hadszerűgy	3,193.160	
Hadépítészeti	2.812.245	
Oktatás-ügy	1,281.328	1,656.113
Alapítványokból	374.785	
		<hr/> 11,322.934

A megtakarítás tehát mintegy 500.000 forintra megy, de ebből a központi vezetésre kevés esik, mert ez inkább emelkedettnek mutatkozik. Itt tehát még sok kívánatos marad fenn.

Bár én is azon vagyok, hogy a katonai oktatás-ügy másként rendeztessék be, mégis ki kell emelnem, hogy azon összegeket, melyek az alacsonyabb fokú tanintézetek beszüntetéséből megtakarítandók, mindenekelőtt a felsőbb katonai intézetek felállítására, különösen a Ludoviceum és magyar testőrség felállítására kívánám fordíttatni, s azonfelül bizonyos számú, jeles képzettséggel bíró tisztet, más hadseregek viszonyainak, fegyverke-

zésének és hadgyakorlatainak helyszínen való tanulmányozására, küldendőnek vélem.

Sok tisztségre képezett egyénre van szükségünk, ha az új véd- és honvédségi törvény nem akar irott malaszt maradni, sazonkivül, hogy a polgári főtanodákban előadások fognak tartatni a katonai tanokból, még a Ludoviceumot mint alapos iskolát, a melybe már tisztek, meglett férfiak lépnek be, a magyar testőrséget pedig olyanak, melybe a törzstisztségre aspiráló századosok lépnek be, szeretném felállítva látni, még pedig az utóbbi mindenestre úgy, hogy a lovaglásra kiváló gond fordítassék.

A jövő évi előirányzatban czélszerű intézkedést veszünk észre a hadmérnöki karra nézve; ez el van osztva kétfelé: az egyik rész teljesíti a hadmérnöki teendőket, a másik az épületek fenntartása, csinosága stb. iránt gondoskodik. Ismétlem azon már többször elmondott nézetemet, hogy kiválólag erősítésekhez, védelemre tartozó épületek és építkezések készítésével, tatarozásával és biztosításával terhelném a hadmérnöki kart, a többi katonai épületek u. m. kaszárnya, istálló, s a féle azon községnek lenne — a hadmérnöki kar felügyelete alatt — fenntartásra átadandó, a melyben a katonaság el van helyezve, mert az húzza a laktanyákban elhelyezett helyőr-

ség hasznát. Így a hadügyi előirányzatból évenként 1 milliót vélek kitörölhetni.

Áttérek a határőrségre, és annak költségére:

Értem, hogy a határőrvidéki intézményhez eddigelé a katonai körök igenragaszkodtak, mert e területről — a népesség arányát felvéve — rendkívüli nagyszámú katonaságot lehetett kiállítani; most az általános hadkötelezettség és honvédség behozatala után, van-e ezen intézménynek még értelme? Vizsgáljuk mindenekelőtt számokkal.

A hadsereg főigazgatását, a tüzérséget, lovasságot és mindennemű más közös intézményeket olyasoknak tekintve, mint a melyek az összes gyalogság részére szükségesek, a határőrség költségeit csak is az összes gyalogságra tett költségekkel lehet arányosítani, mert a határőrvidék mondhatni csak is gyalogságot ad.

Azt is előre kellismét bocsátanom, hogy a rövid idő, mely a tanulmányozásra, hasonlítgatásra, s e kritikának ideje koráni nyilvánítására alkalmas, a budget késleltetett beadásának következtén oly rövid, hogy itt minden fillért tekintetbe venni nem lehetett, hanem szólok „nagy tételekben,” mert figyelmeztetni szándokom egyedül, nem kételkedvén, miként e figyelmeztetésnek lesz némi hasznos következése.

Az új szervezet szerint fog állani a gyalogság:

Sorkatonák és tartalék	692,000	
Vadászok	39,600	711,600
Határőrök	42,326	42,326
		753,926

emberből, mihez még a póttartalék is tartozik.

A határőrök kerülnek az államnak 5.174,400 frtjába.

Kerül tehát egy határőrvidéki harcos egyre-másra évenként 122 frt 24 krba.

Ezenkívül figyelembe kell vennünk, hogy 600 négyszög mértföldnél nagyobb terület nem jövedelmez az állam részére annyit, mint más, a katonai hatóságok alatt nem áll ugyan akkora hasonminőségű terület; és hogy itt, míg a katonai hatóság uralkodik, mindig hátráltatva lesz az industria és kereskedelem fejlődése.

Tekintsük: mibe kerül a többi gyalogság, a mostani systema szerint?

A sorgyalogság rendes kiadásai	22.295,089
Vadászok	3.292,173
Hadkiegészítési költségek (az egész seregre)	75,000
10,000 újoncz 8 heti begyakorlása	164,000
A tartalék-katonák hadgyakorlata	1.000,000
Összesítési költségek (az egész seregre)	500,000

Gyalogsági iskolák	20,000
Szabadságosok szállítása (az egész seregre)	694,680
Transennek (az egész seregre)	86,250
összes	28.127,192

Tegyünk hozzá igen bőven a netalán elmaradottakra 6.872,808
 35.000,000

és így, ha kerülne a gyalogság béke-lábon évenként 35.000,000 frtha, kerül az államnak egy hadseregbeli gyalog harczos 49 ft 18 krba; már én senkinek sem ócsárlom belértékét, de azt a legenragirozottabb határőr is megengedi, hogy egy határőr még sem ér fel 2 és fél más gyalog-katonával.

Világos, hogy azon állítás, miként a határórség az állam részére olcsóbban szolgáltat katonákat mint a többi ország: illusio.

Ergo! — Tudom azt fogják mondani: de a polgári administráció is benn van a határórség költségeiben! igaz, de a közvagyonhoz az egész vidék nem ad csak katonát, tehát csak ezt lehet számba venni, s az egész terhet reá kell róvni.

Mondják: „A határőrök ragaszkodnak régi institutiójukhoz, és fegyverrel állanak ellent, ha azt megkivánnók változtatni!” Ez nagy szó.

Mások azt mondják: „Nem úgy van, csak a tiszték és altiszték egy része ragaszkodik ahhoz; a tömeg óhajtva várja a feloszlatást.”

Nem levén alkalmam alapos meggyőződést szerezni egy vagy más irányban, csak saját nézeteimet fejezem ki, mondván, hogy a határőrvidék feloszlását, azelőtt, hogy a kibékülés Magyar- és Horvát-Szlavonországok közt megtörtént, lehetett volna olyasminek venni, mint ha az ottani lakosságot le akarnók fegyverezni, de most, miután az általános védkötelezettség csak úgy érvényes Dalmát-, Horvát- és Tótországokban mint Magyarországon, miután a honvédség ott is fel fog állittatni csak úgy mint minálunk, a gyanakodásnak semmi alapja sem lehet.

Mint említém, hallottam, hogy a határőrség tisztjei nem kívánják a feloszlást, s ez természetes, saját állásukat látják veszélyeztetve. Ezen aggodalmak megszüntetésére is most következett be a legjobb alkalom.— Nagy része az administratióban alkalmazott tiszteknek, ha a határőrvidék polgári viszonyba lép, a polgári administratióban találja elhelyezését, a többi feleslegessé vált tiszték a megyékben felállítandó honvédségnél nyerhetnek alkalmazást, de ha már láznak döntő körökben az átmenet gyors kivitelétől, és csakugyan a határőrök ragaszkodása institúciójukhoz való: ki lehetne mondani minden aggály nélkül legalább azt, hogy a határőrvidéknek minden jelenleg szolgálatban álló fia a régi viszonyban marad, míg a 12 évi szolgálati időt be nem töltötte, a ki ezt be-

töltötte, ha csak önként nem kíván bennmaradni, ment a szolgálattól, de az, ki ezentúl lép a 20 ik évbe, már az új védrendszer szabályai szerint soroztassék be.

Ez ellen nem hiszem, — ha csak meszterkelt izgatás nem korbácsolja fel a kedélyeket — hogy találkoznék határór, a ki tiltakoznék, a régi szolgálónál megmaradna a fegyverzet úgy mint eddig, de a három éven túl szolgálók a hadgyakorlatra csak úgy hivatnának be, mint a többi gyalogságitartalék, a 10 éven felül szolgálók pedig a honvédséggel egyidőben lennének fegyverbe szólítandók.

A politikai jogok gyakorlatára nézve ezentúl képviselőit küldhetné a határórvidék Pestre és Zágrádba, és még itt is lehetne a túlságos katonáskodóknak concessiót tenni az által, hogy a fennemlitett 12 év alatt polgári egyént választhassanak a törvényhozásba — bár e concessio szükségét nem látom, mert szerintem a tartalékos és honvédségi katonák, midőn nincsenek zászló alá szólítva, bátran gyakorolhatják politikai jogaikat.

Meg lenne szüntetve ez úton legfeljebb 10 év leforgása alatt egy oly intézmény, melynek üdvös voltát a régi időben nem tagadom, de a mely túlélte magát, és a melyre most már semmi szükség sincsen; teljesülve lenne Dalmát-, Horvát-, Tót-országok kivánsága, és mintegy két millio megta-

karitás és néhány millio több bevétel eredményezettnek az állampénztár javára; — ez is csak idővel.

Egy igen terhes tétel fordul még elé a hadseregi előirányzatban, melyet változtatni nem lehet:

A nyug-dijasok, és mivel ez némi összeköttetésben áll az extraordinarium egy tételével, a számfellettiekkel, ezekről együttesen értekezem.

Advocem extraordinarium, a tavaszon — bizonyos oldalról mindig az volt vitatva: nem lesz többé „hadügyi rendkívüli szükséglet, csak most az egyszer szavazzátok meg, van miből fedezni“ stb. — elvtársaim és én azt állítottuk, hogy bizony lesz ott extraordinarium jóformán minden esztendőben, és ime:

Beköszönt a hadügyminiszter 6,593.798 forint rendkívüli szükséglettel; de erről később.

Ebben van foglalva a számfelletti 4152 egyén részére 3,124.372 ft. Mit előre látható alkalmazásokkal stb. 2,600.000-re vélnekle-szállithatni.

Ez évben volt számfelletti 5218 egyén részére szükség 3,600.000. Ez 1066 egyén behozását és egy millio megtakarítást mutat ki; de nézzük ellenben a nyugdíjakat:

	egyén	pénz
1868-ban tisztek és felek	11.752	7,922.000
Nyugzsoldosok (Patental Invalidusok)	42.000	1,200.000
		<u>9,122.000</u>
Most 1869-re: tisztek és felek	13,386	8,997.000
Nyugzsoldosok	42.000	1,300.000
		<u>10.297,000</u>

Tehát itt a felszaporodás 1634 egyén, 1,100.000 forint; no már kérem ez ilyes gazdálkodással nem sokat fogunk megtakarítani. Hallottam ugyan a leghitelesb forrásból, hogy e feltűnő eredmény részben onnan származik, mert múlt évben nem voltak mind számba véve a nyugzsoldosok; ezugyan hiba, de nem Kuhn hadügyéré, mert ő az 1868. évi láb összeállításában igen csekély részt vehetett, de ebből is, a mint e sorok elején a temérdek nyugdijas tábornok és ezredesről szólottam — az következik, hogy az osztrák-magyar hadseregben a nyugdijazással igen hamar készek vagyunk; az nem lehet az állam érdeke, hogy ha egy vagy másik tiszt nem tetszik előljárójának, vagy nem ül elég szépen a lovon, vagy talán más okból nem tölti be helyét, avagy olyasmibe találták, a mi nem egészen helyén van: nyugdijazni kell és mást nevezni helyette!

Nem kell őrnagygyáléptetni előre azokat,

kik erre nem alkalmasak, nem ezredessé és tábornokká azokat, kik erre kellő tulajdonokkal nem bírnak, ne legyen ez szégyen tovább szolgálni mint kapitány, vagy alezredes. Itt sem minden ember Deák Ferencz vagy Ghyczy Kálmán, azért csak megteszszük a mint tőlünk telik kötelességünket, s azok, kik alkalmasak régi állásukban tovább szolgálni, láttassanak el dijjavitással, majd szolgálhatnak még 5—10 évet néha többet is, és nem fogják terhelni a kincstárt a nyugdíjjal.

Hogy háború után szaporodnak a nyugdíjasok és patentalisták, természetes, és nem jut eszembe levonni ezek jól kiérdemlett illetményét, de emlékeztetek arra, hogy ide még a katonasívek és árvák segédelmezése is tartozik:

1,176.600
10.297.000

Összeg: 11,473.000

Ebből fizetnek a magyar korona országai 30 százalékot vagyis 3.441,900 forintot, s ezt ajánlom mind a magyar kormány, az országos bizottság és a képviselők figyelmébe, nem azért, hogy el akarnék vonni valamit e jól kiérdemlett nyugdíjakból, nem, hanem — majd megmondom annak idején.

Van még néhány igen egyszerűen eszközhető megtakarítás, melyet figyelemre kell méltatni; ezeket azonban külön nem vehetem

számba, mert részben már benne értem azon a központi vezetésnél megtakarítandó 1 millióban. Így az irodák működési óráját reggeltől 3—4-ig délután folytatva s ekkor beszüntetve, a világítási és fűtési megtakarítás .	100.000
Helyőrségek és jelentéktelen várparancsnokságok megszüntetése	80.000
A katonai papság még alábbszállítása	80.000
A törvénykezésnek még nagyobb mérvbeni átruházása a polgári törvényszékekre	150,000
Monturs-Commissiók és Zeugcommandók részbeni megszüntetése	160.000
tegyük kerek számban félmillióra.	570,000

A szállítások a fegyvergyakorlatra és az újonczok behívására évenként 146,000 ember mozgását teszik szükségessé egymásra 50, s z ó v a l ö t v e n m é r t f ö l d n y i t á v o l s á g r a m i á t l a g b a n 9 n a p o t v e s z i g é n y b e f e j e n k i n t , é s k e r ü l a z á l l a m n a k 694,680 f r t j á b a a h a d t ű g y i b u d g e t s z e r i n t . D e t e t t l e g m é g i g e n s o k k a l t ö b b e , m e r t a v a s ú t a k n a k , g ő z h a j ó k n a k s z á l l í t á s a m é g n a g y o b b m é r v b e n s z á m b a v e e n d ő , h á t m é g a m u n k a - m u l a s z t á s ! E z é v r e e c z é l r a 838,360 ft volt előirányozva.

jövő évre most 694,680 ft köve-
 tetetik, kevesebb 143,680 fttal; e ro-
 vatot a katonaságnak szülőföldén vagy an-
 nak közelébeni elhelyezése által legnagyobb
 részt meg lehet szüntetni és bizvást 300,000
 frtot megtakarítani. — Átlagos távolság 50
 mértföld! Nem hiszem, hogy 20—25 mértföld
 és kevesebb átlagos távolsággal nem lehet-
 ne elérni ugyan a czélt mint 50 mértfölddel:
 Hm! Hm! valóban a ki az 50 mértföldet
 szükségesnek tartja, az nem képes megérte-
 ni: hogy élhet meg oly ország, melynek
 egész hossza nem tesz 50 mértföldet?

A puszkapor készítésére nézve a múlt
 tavazon elmondottam nézetemet; rossz az
 olyas monopolium, melylyel a gyártás annyi-
 ba kerül mint a bevétel; ezt, a fegyver- és
 ruhagyártást át kell adni az industriának és te-
 temes megtakarítás fog eszközölni, mely
 milliókra menend, de tegyük csak fél mil-
 lióra.

Visszatérek az extraordinariumra.

Békét akarok, mert egy nemzetnek sincs
 nagyobb szüksége az elmulasztottak helyre-
 pótlására, mint a magyarnak, és épen mert
 békét akarok, nem lefegyverzést és fukarko-
 dást a hadi dolgokban, hanem gyors és ter-
 jedelmes szervezkedést és készülődést ajánlok.

Még azt is kimondom: Magyarország ha-

tárait kiterjeszteni a legnagyobb politikai hiba lenne, úgylis túlságosan elég azon elem, mely szellemi életének egy részét határainkon kívül éli. Oda adni Magyarország területéből egy talpatatnyit sem lehet, nem szabad; inkább élethalál-harcot kell vívnunk, még ha a legyőzetés bizonyossága állana is előttünk és ha hőiesen harczolunk, ismét felfogunk támadni, mert Európának a közép Dunán harczra képes és tetterős nemzetre van szüksége; ha készületlenül találtatnánk az események által, tetemes ellentállás nélkül nyomna el túlhatalom: akkor azt bizonyítanók be, miként feladatunkat betölteni képesek nem vagyunk. Elejtene Európa.

Hogy képesítve legyünk az ellenállásra, csak a nemzet akaratától s a kormányerélyétől függ. „Hol késel az éji homályban?”

Meggyőződéseim szerint a harcz, mely Magyarország és a dynastia, sőt Európa sorsa felett nagy időre lesz döntő, a Tisza völgyében fog vívatni.

Három tényezőt kell szem előtt tartanunk:

A harczosok jó fegyverkezetekkel,

Az erődítések czélszerű felszerelésekkel legyenek ellátva, és a közlekedések, melyek a háború erélyes folytatására múlhatlan szükségesek, készen legyenek.

A honvédséget megszavaztuk a nyáron; még eddig = 0.

Fegyvergyárunk jó formán egy sincsen, ha az ellenség, a mint múlt hadjárat alkalmával közel volt hogy elfoglalja Bécset, és megszakasztja az összeköttetést a nyugottal: egy becsületes puskát nem vagyunk képesek kiállítani.

Ugy vagyunk, mint 48-ban. Ugyanszűnjenek meg már valahára gyanakodni Bécsben, meglássák, sokkal jobban fog menni mindkét fél dolga.

Delegatus uraim! a bécsi fegyvergyár, és készleteinek 30 százaléka Magyarországot illeti; de ez elvet állandósított beruházásoknál érvényesíteni akarni, hogyis mondjam: furcsa; az a mi hová épült, az ott marad, azt borsón odább tolni nem lehet. A bécsi arsenal értékének csak 15 százalékát követeljétek Magyarország részére, hogy Pest közelében fegyvergyárt állithasson, de mindjárt, a többivel: boldoguljanak szomszédink.

Uraim! Szavazzák meg a szükségletet a nagyüregű, hátul-töltő-ágyuk és lövegeik beszerzésére, még pedig azon követeléssel, hogy a magyarországi várak felszerelésére fordítsák 30 százalék a szerzeményből.

A képviselőházban már valószínűleg lesznek szavazva a főkatonai vasútvonalak — (Buda-Szőny ugyan még most elmaradt) — ezek közt legsürgösb a gyula-fehérvár-maros-vásárhelyi-vonal kiépítése. — Az erdélyi vasút-hálózat

sok munka-erőt igényel, a mi keleti országokban hiányzik (ezért viszik a porosz munkásokat Moldva-Oláhországba (?)) hívjuk haza a havasalföldön levő székely atyafiakat, s azokat a mennyire lehet telepítsük meg e vasút mentén. Erre szívesen megszavazom a költséget. Én nem akarok menni a Fekete-tengerig, de azt sem akarom megengedni, hogy kedves szomszédaink a Tiszáigjőjjenek; csak maradjon a határ ott az Ojtos és Bodza szorosoknál. Igen conservatív vagyok az ilyes dolgokban.

A rendkívüli szükséglet egyes tételeinél sem tudnék nagy levonást tenni, a mi ott említve van, mind szükséges. A hátultöltő karabélyokra szüksége van lovasságunknak, ha csak nem akarjuk lepuskátatni mint a verebeket; az erődítésekre kért összeg, szerintem nem elég; az ideszorúlt 200,000 frtot a katonák hazaszállítására, meg kell szavaznom, még többet is, csak hoznák már valahára haza katonáinkat; ruházatra kell pénz — hát még majd honvédeinknek! Honnan vesszük a ruhát s a fegyvert? — S azután — már az okoskodásnál fogva is meg lehet szavazni e rendkívüli kiadást, melyet e tavaszon hallottunk, — hogy tudniillik erre külön fedezet nem kell, mert részben megvanak a közpénztári maradékok — tehát jó lesz jó helyre tenni, másként elfogynak.

Bizony itt igen sok szükség van, mert

igen sok veszett el az utolsó hadjárat alkalmával.

Két — kézen forgó fegyver után kellene legalább egy tartalék-fegyver; hol vannak a mitrailleuse-ök?

Erődítések! Komáromot kivéve, most már Krakkót is tekintetbe véve, nem csak Magyarországon, de Halics-Lodomér országokat is ide értve, egy vár sem létezik, mely a mostani tüzérségnek ellentállhatna, de felszerelve sincsen kellő mértékben olyas lövegekkel, melyek az ellenség telepeit kellő távolságra szoríthatnák — visszatorolhatnak.

Ne ijedjenek meg tisztelt olvasóim, nem akarok Pestből várat csinálni, de Pest környékét, még pedig a Duna mindkét partján csatatérre kell előkészíteni. Ezt azt állandó hidakon kívül parancsolja haladásunk érdeke. Nyugot-Európában, ha van háború, jön a némethez a franczia, vagy a francziához a német, és a mint vége az ütközetnek, a rendfennmarad; azért vannak ezer éves városok; nálunk: kivéve a hegyi vidéket, alig van városunk, melyben állana 200 esztendő lakház.

Kell biztosítai egy átjárótlejebb a Dunán, kell biztosítunk három átjárást a Tiszán. kell egy erődített tábor a felföldön, kell egy hasonló Marosvásárhelyen; — és mindezt kell mindjárt, különösen a két utolsó, és kellene mindjárt nagy calli-

berű hátúl-töltő vár- és telepágyúk, és az ezekhez szükséges lövegek.

Delegatus urak! Szavazzák meg a szükséges költségeket az erődítésekre, még pedig hátúl kezdve a rendet, és olyformán, hogy a hol építeni kezdenek, bevégezhessek 3 év alatt.

Ha egybévonom azon megtakarításokat, melyek szerintem a sereg organisatiójánál elérhetők, mintegy 10—11 milliót hozok ki, ellenben mintegy 5 millióra megy az, a mit másként kellene kiadni, tehát a valódi megtakarítás 5—6 millióra mehet.

Azt várják igen tisztelt olvasóink, miként az következik: vonjunk le 6 milliót, tegyen a hadügyér a mint tud! — Csalódnak, én nem vonnak le a folyó évi budgetből semmit, vagy igen keveset, hanem meghagynám a hadügyérnek, miként a fennebbi elveket szem előtt tartva, minden ágazatban törekedjék lehető legtöbbet megtakarítani. S elmondom miért.

B. Kuhn egész eljárásával bebizonyította, miként azon kevés osztrák főkatonák közé tartozik, a kik megértették, mit jelent e szó „alkotmány;“ ő figyelembe veszi a nyilvánított kívánságokat, és nem takargat, kenődzget semmit. A hadügyi költségvetés most

23 főczimre van osztva, meg kell adni a kért összegeket, de virement nem engedni a czimek között, minden czim bevételeit s kiadásait külön kell kitüntetni, mindenütt takarékosan eljárni, s a kettős könyvvezetés néhány év múlva csalhatlan ki fogja tüntetni: hol és mennyi megtakarítást tehetni?

Most levonásokat tenni, derűre borúra, midőn kétségtelen látni a törekvést a takarékoságra, és tagadhatlan, hogy a sereget gyökeresen rēformálni kell, nem merésznék, mert mogamat gondolván a helyzetbe, nem merném elvállalni a felelősséget magam sem, s alkotmányos ellenzéknek nem szabad soha olyast követelni, a mit, ha kezébe adnák a kormány rudját, teljesíteni képes nem volna.

Meglehet, hogy országos bizottságunk másként jár el, és 1 és fél—2 milliót levonásba tesz. Mődjában volt a hadügyér közegait az egyes tételekre nézve meghallgatni, és így nem vonom kétségbe, hogy netaláni levonásai igazoltak lesznek, én nem hallottam a vitát, és csak is az elöttem fekvő okmányokból itélek.

Az általam utalt megtakarítások életbe léptetését szorgalmazni, ellenőrkődni, igen, ez teendőnk, és ismétlem: jó lesz ha a két törvényhozás kevés tagból álló bizottságokat küld ki, melyek a hadügyérrel egy, a visszonyoknak megfelelő, normal budgetet dolgoz-

nak ki; mind az, a mi átmeneti több költség, menjen azontúl az extraordinariumba, és ezt az extraordinariumot mielőbb leszállítani, ez legyen a feladat.

Tisztában kell lenni magunkkal. Ha általános védrendszert akarunk, kell annak felállításánál a költség megadását is akarnunk. E ki 800,000, illetőleg 1 millio harcztost akar kiállithatni, az nem takaríthat meg sokat. Értem az osztrák delegátio kisebbségét, az csak 600,000 harcztost akar, s erre szavaz költséget — de ezeknél nem értem azt: meghozzák a törvényt 800.000 emberre, és költekezni nem akarnak csak 600,000-re. Ezt az okoskodást nem értem.

Nagy időket várhatunk. Ha a nép hangulata kedvező s a hadsereg jó, becsülettel keresztül megyünk rajta. Ha a népet izgatjuk, a hadsereget pedig elhanyagoljuk, akkor — zsebünkbe dughatjuk ökleinket — hogy meg ne lássák — és füttyörészhetünk, de akkor csakugyan nem volnánk nemzet.

Ismétlen: a megtakarítások eredményét csak évek múlva élvezhetjük, a mint azt a számfalettiek és nyugdíjazottak példájából mutogattam; ha a jelenlétszámon tetemes törlesztéseket teszünk, csak a nyugdíjasok és számfalettiek rovatát neveljük vele fel; ha elfogadjuk is a fél- zsold- rendszert a tartalék tisztekre nézve, nem akarván igazságtalanok lenni, csak lassanként fogunk czélt érni, ha

haza is fognak az ezredek szállítatni, egy az egész armádiát illető contre-mars-ot nem tehetünk; ha a nyugdíjazást szabályozni akarjuk, a jelen nyugdíj-élvezőktől nem vonhatjuk el kiérdemlett javadalmazásukat, de azért hozzá kell látni komolyan a takarékosághoz és ellenőrködéshez, bizvást megjön az eredmény.

A czim kérdése meg van oldva a fennálló viszonyoknak megfelelően, s ő Felsége a király megparancsolta, hogy „a nevében kötendő államszerződések bevezetésében czime jövőre a következő szerkezetben használtassék:

„Ausztriai császár, Csehország, Galiczia stb. királya és Magyarország apostoli királya.“

A szerződések szövegében pedig a diplomatiái gyakorlathoz idomitandó rövidebb szerkezet alkalmaztassék, névszerint e czim:

„Ausztriai császár, és Magyarország „Apostoli királya.“

Rövid megnevezésül pedig:

„Ő Felsége a Császár és Király“

vagy:

„Ő császári és Apostoli királyi Felsége.“

Elhatározta továbbá a király, hogy az uralkodása alatt alkotmányosan egyesült királyságok és országok összegének megjelölésére felváltva ezen elnevezések használtassanak:

„Osztrák-magyar monarchia“

„Osztrák-magyar birodalom“

Ennek megfelel: Cs. ap. kir. „osztrák-magyar hadsereg“, cs. ap. ki. „osztrák magyar hadügyéség“, cs. ap. kir. „osztály-parancsnokság“ s a midőn jó lesz a hadcsapatoknál mondani p. o. cs. ap. k. X. számú cseh sorgealozred — „cs. a. k. Y. számú magyar huszár-ezred“ — „cs. a. k. Z. számú f.-ausztriai vadász-zászlóalj“ stb. ez nem újság, így volt régen, s ez ébreszti a nemzeti ambíciót.

Vajjon a czim-kérdéssel együtt meg van-e oldva a küljelek és nemzeti színek mikénti használása?

Lám: mi tanulékony vagyok! a honvédelmet kezelő elnökminiszternek kedve telhetik bennem; ő szereti a kérdezési formát, — és a gyermekek és „együgyűek“ oly sokat tudnak kérdezni, hogy három annyi bölcs ember sem tud megfelelni egyhamar.

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer említés téve a közös kereskedelmi lobogóról. Ismét volt valahol említve, hogy ez Plener úrnak nem tetszik — gusztus dolga — a zöldet nem szereti — bizony pedig sok zöldet lát és hall az ember, s így azt is hallottuk, hogy a kereskedelmi lobogót lehet ugyan közösnek tenni, de a hadilobogót nem, mert azt nem lehet változtatni.

Ha jól tudom, és azt vitatom, hogy jól

tudom, 1792-ig a cs. kir hadihajók a császári család fekete-sárga színeit viselték lobogójukon, akkor vették fel a mostani lobogót, mely ugyanaz, a melyet az első dunagőzhajózási társulat hajói viselnek: t. i. az „osztrák főherczegség“ lobogója.

Ismét egy „együgyü“ kérdés: hol érik az osztrák főherczegség határai a tengert? — De igen éri az „Operentiás tengert“ — a Gmundeni-tót.

No de az előzmény megvan: a hadi lobogó meg lett változtatva 1792-ben; — most, különösen Lissa után, és ez természetes, ragaszkodnak a tengerészek mostani lobogójukhoz, tartásuk meg — ha az osztrák birodalom népeinek nincs ellenvetésük — de tegyék mellé a magyart is, mert hát habár csak 30 százalékot fizetünk a tengerészet fenntartására, de a hajókon szolgáló legénységnek legnagyobb része a magyar korona alattvalóiból, tudniillik horvátokból, dalmatákból és fumeiakból áll; a tisztek ugyan nem, — de minnek is, sokkal kellemesebb matróznak, fűtőnek, stb. lenni — hiszen annyi gondja az embernek.

Ugy hallottam, és ezt már nem mondhatom bizonyosan, hogy úgy van, — miként Tegethof a lobogó használásának kérdésében azt nyilvánította, hogy ünnepélyes alkalommal, — a katonának legnagyobb ünnepe az útközet, — elől a magyar, s a kormány feletti

árbocon az osztrák lobogó vonassék fel, s midőn ezt — igen helyesen — a magyar kormány elfogadhatónak nem vélte, azt indítványozta: a lobogó felső szeglete adassék a magyar színeknek és czimernek.

Ha ez igaz: ez utóbbi ajánlattal maga Tegethof elfogadta az elvet, hogy a hadi lobogón lehet változtatni, s azt vélem a lissai lobogót senki sem tisztelheti jobban, mint éppen Tegethof, legjobb lesz tehát a hadi- és kereskedelmi tengerészetnek egyszerre, és egy forma, a viszonyoknak megfelelő lobogót adni. Meg vagyok róla győződve, hogy Tegethof éppen oly hősiességgel fogja az új lobogó alatt vezényelni alattvalóit, mint eddig, és mi vitézségét bámulni fogjuk, úgy mint kiérdemelte.

A múlt tavaszon a baloldal megszavazta a haditengerészet előirányzatát, remélve, hogy egy fél év alatt majdcsak megvarják az új lobogókat, de tudtommal — elkéstek a szabók — Hm!

Nem tudom a delegatio tagjai mit tesznek? — Bár mennyire tiszteljük a vitézséget és szakképzettséget, de azt vélem: osztrák hajók számára Magyarországnak pénze nincsen.

A lobogóról igen természetes, hogy a czimer, czimer-tartó és színek használatára kell áttérnünk. — Deák Ferencz egyszer elmondta volt, hogy a fekete-sárga szín és két-

fejtű sas nem Ausztria, hanem az uralkodó család színei és czimere; némely ifjabb irótársunk oldalát ez még mai nap is furdalja. — A fekete-sárga színről ezt elfogadjuk, századokon át színei ezek az uralkodó családnak, de czimere nem a sas, hanem a hármás: bábenbergi, lotharingiai és osztrák főhercegségi czimerből összetett három mező az orosz-lánynyal, fűrjekkel, és a fehér szalag vörös mezőben. A kétfejtű sas a német, illetőleg római szent birodalom (Heiliges römisches Reich deutscher Nation) czimtartója és jele; véres aranyba foglalt taréjjal, kiöltött vörös nyelvvel arany körmökkel, s innen a német színek: fekete, arany, vörös, — s a kétfejtű sast használják más családok is, a melyek a német birodalomban birodalmi állandó öröklött tisztségeket viseltek, így a Turn-Taxis, Pallavicini, sat. családok, s természetes, hogy az osztrák uralkodó-ház, mely — bár választás útján, — de már majd nem örökség gyanánt töltötte be a német birodalom legfőbb tisztét: a császárságot, midőn ennek hatásköréről lemondott, a császári czimet és czimtartóját megtartotta. Hogy jobbllett volna akkor mindjárt Budára áttenni a residentiát, és a monarchiát nem nevezni ausztriai monarchiának, ezt nem én mondom, sem Bismarck nem volt az első, a ki azt elmondotta, hanem tanácsolta ideje korán Genz, ellenezték

ugyan olyan befolyások, mint a melyekkel most kell viaskodni.

Maria Therézia használta a kétfejű sast, mint családjának czimtartóját, s annak mellében azon ország czimerét, a melyben a jelvény felmutattatott, így igtattatott az a törvénybe is, és láttuk a dicasteriumok által használni.

A hadseregnél Mária Therézia használta a kétfejű sast, s annak mellében Magyarország, Ausztria és Csehországok egyesített czimerét, a mi megfelelt a viszonyoknak, mert mint cseh király még V. Ferdinand is megkoronáztatott. Véleményem szerint a jelvények mikénti használatát tisztába kell hozni és mind a követségeknél és konzulatusoknál, mind a hadseregben, mind a hadi- és kereskedelmi hajókon a viszonyoknak megfelelő küljeleket és cimereket kell használni. A megállapodást törvénybe kell igtatni, és respectálni minden oldalon, — egyáltalán nem tartom helyes politikának, sem helyes párttaktikának a meglevő, fennálló szerződések tagadását, és az azok iránti tiszteletlenség terjesztését; a törvény megvan, respectálni kell, mert csak úgy követelhetni jogosan, hogy minden oldalról respectáltassék, s ha nem felel meg a viszonyoknak, törvényes úton kell annak megváltoztatására törekedni, mert ne csodálkozzunk ha mi nem respectáljuk a fundamentalis törvényeket, ha

azokat azok, a kiknek netalán más ideálok van, mint a magyar állam, még kevésbbé respectálják, — és még egyet mondok — meglehet, hogy betörik fejemet, mert az úgy szokott lenni: peccavimus intra muros et extra. etc.

Egymás között, mind a képviselőházban, mind a journalismus terén legyünk kiméletesebbek — bizony, bizony mondom: szükségünk van és lesz egymásra, és az a darócosság, melyet politikai életünkben fájdalom terjedni látunk, lehet hogy beillik a kortes-tanyára, de a hirlap-irodalom, a politikai küzdőtér korlátain belül lépni, ne engedjük soha.

Még a 30 százalékról akarok szólni, mert ott Bécsben szeretik emlegetni: „a magyarok könnyen adhatnak, mert reájuk csak 30 jut akkor, mikor ránk 70.“ — No már, a kinek nincs, az épen oly nehezen fizet 30 százalékot, és ha azon a mi van túlmegy, akkor: „Jetzt auch schon den Wällischen — Salat!“

De az állítás téves, hogy mi csak is 30 százalékkal járulunk a hadsereg valódi terhéhez, s ezt akarom bebizonyítani.

Ha a 30 százalék állana, akkor embert csak 240,000-et kellene a magyar királyságnak állítani, de mivel nem ez áll, hanem a népes-

ség aránya, vegyük Ausztriát most 20 millióra $\times 3$ százalék = 600,000, Magyarországot 13.5 millióra $\times 3$ százalék = 405,000, a rendes hadsereg és honvédség számaránya körülbelül ez lesz, hozzá a 42,000 határőr; a magyar korona országai tehát abban, a mi legdrágább — élet, vér — 42—43 százalékot áldoznak.

A katonák munka-vesztése is, olyan nép-telen országban mint hazánk, aránylag sokkal nagyobb kárt okoz a nemzeti vagyonnak, mint túlnépesedett országokban.

De nézzünk más factort:

A katonák élelmezésének átlaga mind két birodalomban fejenként 61., forinttól 71., forintig megy; Magyarországon az átlag: 60.₁ — Erdély 47. — Horváth Tótország 60.₀ forint.

A könnyű háttaslovak eltartásának átlaga a két birodalomban 129.₇—177.₀ frtig megy; Magyarországon az átlag: 131.₃ — Erdély 91., — Horvát Tótország (hol igen kevés a orvasság) 142.₃ frt.

Ebből látszik, hogy mi az élelmezésre kiadott összegekből aránylag sokkal kevesebbet kapunk vissza, és ha csak 30 százalék katonát adnánk, nem is kellene 30 százalék pénz, katonáink eltartására,

De felemlitek még egy tényezőt, mely fentebbi állításom bebizonyítására szolgál: a ruha, fegyver, felszerelés stb. készletek majdnem mind az osztrák birodalomban állittat-

nak ki, s az ezzel járó nagy haszon ott marad.

Mindezt nem irigylem. A viszonyok hozták eként; nem is emliteném fel, ha nem olvastam volna ismételve oly meggondolatlan nyilatkozatot, miként Magyarország csak 30 százalékkal járul a költségekhez és mégis „kényszer-helyzetbe“ hozza az osztrák birodalmat. Ne hántorgassunk egymásnak — ki-ki seperjen otthon. Itt mi érezzük magunkat „kényszer-helyzetben.“

Önöknek rosszúl esik, hogy már nem préselhtik Magyarországot mint a citromot, s mikor az államért áldozni kellett volna — tiltakoztak, hogy Bécs mellett csata vivassék bár két Duna fekszik a város és csatatér között és ez által 300—400,000 emberből álló sereggel 500,000 ellenében béke köttetett.

Jutott-e a magyar embernek eszébe jajgatni, mert Budát ostromlották s onnan visszalóttak Pestre? — Pedig nagy hiba volt — és hogy később 36,000 ember letette a fegyvert 300,000 ellenében, a nemzeti büszkeség most is bünül rójva fel.

Hja! igen különböző fogalmaink vannak az állam iránti kötelességről, a nemzeti önértetről, s azért értjük meg egymást oly nehezen.

Lehet többen azt fogják mondani, hogy én a hadsereg kiadásaira nézve elnéző, sőt bőkezű vagyok, és hogy ez előszeretetre mutat a sereg iránt.

Ha ez így volna is, semmi okom sem lenne azt tagadni; a katonasághoz gyermekkorom óta vonzalmam van, vonzalmam van azért, mert azt tanultam a világtörténelemből, hogy a nemzetek legfényesebb lapjait véres betűkkel töltötte be Clio, s hogy azon nemzet, melyben a harciasság megszűnt, bármi magasra emelte volt magát, a hanyatlás korszakába lépett, elpuhult s a természet örök törvénye: „az erőssé az uralom“, teljessébe ment rajta.

Mondottam már hogy békét akarok, de nem békét minden áron, nem a meghunyászkodás árán vett békét, nem olyast, melyben megengedjem, hogy minden martalócz, ki hazámat darabokra kívánja szakgatni, sárral dobálhassa mind azt, a mi nemzetemnek szent.

A szorosan vett Magyarország a Királyhágón túli területével azon tér, melyhez a magyarnak joga van, ezer éven át erejével, bátorságával, szenvedéseivel, hű ragaszkodásával szerzett szent joga, s míg e hazában a magyar fenn fogja lobogtatni a szabadság és jogegyenlőség s így az örök igazság zászlaját, miglen mindannyiszor, midőn a haza függetlenségéről, a szabadság megvédéséről lesz szó, a csatatért borító hullák túlnyomó

többsége, s a martyrok nagyobb száma magyar lesz: e jogától nem fogja megfoszthatni senki sem.

Ha lemondunk ezen szép jogról: legtöbbet áldozni hazánkért; ha fukarkodunk pénzünkkel, vérünkkel, midőn a haza megtartásáról van szó és mások e tekintetben rajtunk túltesznek : akkor lehet majd az ország talán szép és virágzó, de nem lesz többé magyar.

Két eset lehető, az első: hogy túlhatalommal támadtatunk meg, s levernek; ez nem lesz vesztünkre, ha hősies ellentállás után fognánk legyőzetni — bizonyítja történetünk. A másik: hogy mi verjük vissza támadóinkat és ha ezek közt honfitársaink is lennének, nem azért vernénk le, hogy eltíporjuk, hanem azért, hogy felkaroljuk ismét magunkhoz, mint azt őseink tették ezer éve, és azóta mindig.

A katonai bíróságok hatásköréről szóló törvényjavaslathoz.

Pest, 4 Dec. 1868.

Miután a „véderőről“ szóló országos határozat, mely e napokban fog ő felsége, a király szentesítése alá terjesztetni, azon elő-

relátással hozatott meg, „hogy a szabadságon levő katonák, a tetteleg szolgálatban nem álló tartalékosok és honvédek mind polgári, bűnvádi és rendőri ügyekben a polgári törvények és hatóságok alatt állanak, és csak azon megszorításoknak vannak alávetve, melyek a nyilvántartás céljából szükségesek“ — s ez irányban külön törvény hozatala rendeltetik el. (54 §.)

Miután az előttünk fekvő törvényjavaslat a fentebbi rendelkezéssel ellentétben áll, és a 2. §-ban azt rendeli, „hogy az esküt letett katonák“ katonai bűnök vagy vétségek tekintetében mindaddig katonai bíróság hatósága alatt maradnak, míg a katonasághoz tartoznak, ha nincsenek is tényleges katonai szolgálatban.“

Miután az előttünk fekvő törvényjavaslat az itt érintett „katonai bűnöket és vétségeket“ nem részletezi, sem az azokra kiszabandó büntetések mértékét meg nem határozza.

Miután a „véderőről“ szóló 54. §-ban rendelt törvényjavaslat, mely „a nyilvántartás“ céljából szükséges megszorításokat tartalmazná, mindeddig betervezve nincsen, és

a védtörvény 42, 45, 46, 47, 48, 54 s a honvédségi törvény 22, 23, 24 §§-ok azon rendelkezéseket tartalmazzák, melyek a besorozás, nyilvántartás és szolgálatbalépés kötelezettségét az állam részére biztosítják :

Indítványozom:

1-ször. Utasíttassék a miniszterium, hogy az országgyűlés elé törvényjavaslatot terjesszen, melyben „azon megszorítások, melyek a védtörvényben alapuló nyilvántartás szükségéből“ folynak — szabályozva, s a kimérendő büntetések meghatározva legyenek.

2-szor. Ugyanakkor terjesszessék a ház elé törvényjavaslat, mely a „katonai bűnöket és vétségeket“ kijelölván, az azokra mérendő büntetéseket szabályozza.

3-szor. Ugyanakkor terjesszessék a ház elé törvényjavaslat, mely a „hadbirósági hatáskör kiterjesztésének eseteit“ szabályozza.

Vége

4-szer. „A katonai bíróságok hatásköréről rendelkező törvényjavaslat“ a fentebbi három törvényjavaslattal egy időben terjesztendő újra a képviselőház elé, hogy e négy szorosán összetartozó törvény, együttesen tárgyaltsassék.

Beadja

Ivánka Imre,

Pestmegye Duna-Pataj választókerületi
képviselő.

